

*Віра Аксьонова,
Льотна академія Національного авіаційного університету,
м. Кропивницький
Ігор Скловський
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського
м. Одеса*

СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ: КОНТЕКСТ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасна цивілізація у складному процесі поглиблення глобалізації, становлення правової держави і демократичного розвитку країн світу у свій час зіштовхнулися з гострою необхідністю створення людини як носія правової та політичної культури, що допомогло б активізації процесу перетворення народонаселення у громадянське суспільство. Формування правової та політичної культури особистості на її шляху до демократії відбувалося поступово, креативне, іноді драматично, про що свідчить досвід буржуазних революцій та громадянських війн у добу Нової та Новітньої історії європейських країн [2;8;9], які декларували війну політичному абсолютизму, феодальному укладу в економіці, консерватизму ідеології, теологічному догматизму та інквізиції.

Одним з важливих соціально-гуманітарних та філософських аспектів розвитку громадянського суспільства у Західній Європі, попри деспотизму абсолютистської влади, стає фундаментальна теорія суспільного договору, яку розвинули французькі філософи-просвітники Ж.-Ж. Руссо, Ш.Монтеск'є, Ф.М.А. Вольтер та ін.. Надзвичайним політико-правовим результатом її втілення стало прийняття Конституції часів Великої революції у Франції. Саме в умовах антропологічного песимізму Т.Гоббс намагається сформулювати правові положення, які здатні врегулювати жорстке протистояння між абсолютною монархією та парламентом у боротьбі за політичну владу у Великобританії.

Активний пошук дослідниками України (Є.Борінштейн, І.Скловський, Б.Стецюк та ін..) шляхів осмислення світоглядних проблем сучасності обов'язково торкається аналізу суб'єктно-об'єктних чинників громадської свободи національного суспільства у процесі розвитку цивілізованого громадянського суспільства, що репрезентоване концепціями видатних європейських мислителів (Арістотель, Е.Кассіпер, І.Кант, Платон, Г.Сковорода).

Другим надзвичайно важливим соціально-гуманітарним та філософським аспектом розвитку громадянського суспільства Західної Європи є фундаментальна ідея послідовника та систематизатора філософсько-правової спадщини Т. Гоббса, англійського філософа-юриста Дж. Локка, щодо розподілу влади на законодавчу, виконавчу (у тому числі, судову) та федеративну. Третім аспектом виступає діалектична онтологія, фундаментальні ідеї якої були закладені у період бурхливого розвитку німецької класичної філософії, зокрема моральний імператив І.Канта, а також його ідеї про трансцендентальність буття людини та філософія права В.Г.Ф. Гегеля. Саме тоді діалектика припиняє своє стихійне існування, перетворюючись на універсальні закони розвитку природи, суспільства, особистості (закон єдності та боротьби протилежностей, закон переходу кількісних змін у якісні, закон заперечення).

Гуманітарні науки після електоральної «тихої революції» (2019 р.) в свою чергу досліджують, аналізують зв'язок правових норм з нормами суспільної моралі в історії та сучасності української держави [3;4;5].

У давньогрецькій історії під час розвитку міфології – самої ранньої форми духовної культури людства – богиня правосуддя Феміда прийшла на допомогу еллінам з метою створення балансу між громадянином і суспільством, завдяки якому окремі особистості навчаються підкорятися закону як вищому логосу. Тому, четвертим філософсько-правовим аспектом розвитку громадянського суспільства відмітимо створення верховенства права.

Сучасні науковці вважають, що застосування реформ як законів соціального буття на практиці охоплює конституювання чотирьох операцій: 1) юридичний аналіз конкретних випадків, які мають бути вирішені; 2) критику справжності застарілих норм; 3) сучасне політико - соціологічне тлумачення норм; 4) історико-логічний розвиток норм.

Людськість, на думку Ф.Ніцше, визначається як «тлумачення за схемою, від якої ми не можемо звільнитися», і цінність світу опиняється укоріненою у нашій інтерпретації. Критично ставлячись до позитивізму, який значно вплинув на формування правової культури у Західній Європі, Ф.Ніцше наголошував на тому, що ідеальних факторів не існує, але є лише інтерпретації. Люди неспроможні встановити будь-якого факту «у собі». Завжди існує можливість запропонувати нові змісти, «перспективи» і «засоби» розташувати феномени за визначеними критеріями. «Світ», – стверджував Ф.Ніцше, – «не має будь-якого певного змісту, але являє собою безкінечні змісти» [6].

Подібно до трансцендентальної схеми І.Канта, або символічної форми Е.Кассирера, «перспектива» філософа Е. Панофського встановлюється виключно суб'єктом [7]. Вона зводить художні феномени до жорсткого, математично точного правила, але саме вона робить його залежним від людини, від індивідуума, оскільки спосіб її дії є визначеним, вимушено обраним місцеположенням суб'єктивної точки зору» [1; 7].

Таким чином, герменевтика, як стародавня філософська доктрина, являє собою кульмінаційний аспект створення та розвитку в Україні після «електоральної революції» (2019 р.) шляху кардинальних змін громадянського суспільства, та є квінтесенцією політичної та юридичної діяльності. Юридичне тлумачення, спираючись на відповідну риторичку, з практичного боку пов'язане з завершенням регулювання життєвих відносин у суспільстві саме законом. У наслідок певної інтерпретації юридичні норми стають гідними до реалізації, до практичного втілення. У творчому акті юридичної герменевтики поєднуються разом, збігаються у єдиному фокусі філософії й витончена мудрість культури, гуманітарні та професійні знання, досвід, правові та моральні цінності, юридичне мистецтво. Думка фахівця інтерпретатора йде послідовно від одного шару пізнання юридичної матерії до іншого – від найпростішого аналізу логіки лінгвістичного тексту – до аналізу норми права, потім від юридичних особливостей правових норм, до моральних, соціальних, гуманістичних, логіко - правових приписів; і все це заради того, щоб встановити реальний контент соціально-правової регуляції. Ось чому одним з найнадійніших показників високоякісної роботи юриста-фахівця є рівень його філософсько-професійної підготовки, який дозволяє йому миттєво, у повному обсязі й точно тлумачити будь-які закони, правові акти тощо. Тлумачення права розкриває високу юридичну місію, наприклад, після «електоральної революції» (2019 р.), що обумовлює в Україні етносоціальний консенсус влади, народу, Генпрокуратури і, у той же час, в умовах гострої боротьби проти традицій автократії, за істинні цінності демократичної правової держави, громадянського суспільства, розвинутої політичної та правової культури, боротьби, що не виходить за межі закону.

В атмосфері ж ситуативного панування норм тоталітарної держави режим самовладдя є вираженням юридичної казуїстики, маніпулювання правом і правовими категоріями, а час від часу – «квазі-тлумачення», наслідком якого є відверте ігнорування діючого закону. Національний егоїзм та правовий нігілізм, врешті решт призводить до загрози реваншу системи нецивілізованості, невігластва, свавілля та беззаконня й тотального порушення прав людини.

Список використаних джерел

1. Аристотель Метафизика. Соч. Т.1. Ред. В.Ф. Асмус М.: Мисль, 1975. 550с.
2. Аксьонова В.І. Гуманістичні обрії європейського простору: український контекст монографія. Наук. ред. Є. Борінштейн. Одеса – Херсон: Гельветика, 2018. 536с.
3. Борінштейн Є.Р. Ідеологеми філософії логістики. Методологія та технологія сучасного філософського пізнання. Одеса: ДЗ «ПНПУ К.Д.Ушинського», 2016. С.4-9.
4. Борінштейн Є.Р. Соціокультурна толерантність у сучасному українському суспільстві. Глобальні проблеми сучасності у контексті історико-філософського знання. Одеса: ДЗ «ПНПУ ім. К.Д. Ушинського», 2016. С.13–27.
5. Кремень В. Г. Зміст освіти і дидактична стратегія. Учитель. 1999. №11-12. С30-35.
6. Ницше Ф. Обрані твори в 3-х т. Т.1. Воля до влади: опит переоцінки всіх цінностей: Пер. нім. М.REFL – book, 1994. С.298.
7. Panofsky E. Studiel in iconocogy. Humanistic Themes in the art of the Renaissance. New York: Harper Torch books, 1962. P.3
8. Стецюк Б.Р. Литовський Статут як джерело кримінально-процесуального права Гетьманщини. Особливості нормотворчих процесів в умовах адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (1-2 червня 2018р.). Херсонський державний університет, 2018.С.48-51.
9. Хайдеггер М. Час картини світу. Час і буття: статті й виступ. М.: Республіка, 1993. С.41-62.

*Богдан Гранатирко
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси*

ГЕРМЕНЕВТИКА: ПРОБЛЕМИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТА РОЗУМІННЯ

Розвиток сучасної науки тією чи іншою мірою пов'язаний з проблемою тлумачення та розуміння. Ця тенденція характерна для широкого кола наукових дисциплін: філософії, історії, соціології, лінгвістики тощо.